

ΤΑ ΟΡΛΟΦΙΚΑ ΚΑΙ Η ΚΥΠΡΟΣ:
Η πρώτη εμπλοκή της Ρωσίας στην Ανατολική Μεσόγειο
1770-74
Του Αλέξη Μιχαηλίδη

Η Αικατερίνη η Μεγάλη της Ρωσίας
με τους αδελφούς Ορλόφ σχεδίασαν την απελευθέρωση της
Ελλάδας και της Κύπρου

ΤΑ ΟΡΛΟΦΙΚΑ ΚΑΙ Η ΚΥΠΡΟΣ:
Η πρώτη εμπλοκή της Ρωσίας στην Ανατολική Μεσόγειο 1770-74
Του Αλέξη Μιχαηλίδη (ανεξάρτητου ερευνητή).

Εισαγωγή

Στις 23 Μαρτίου του 1711 ο Τσάρος Πέτρος ο Μεγάλος κυκλοφόρησε προκήρυξη προς όλους τους Έλληνες Ορθοδόξους, σκλάβους της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, καλώντας τους να καταταγούν στον στρατό του περνώντας στη Ρωσία όπου με την δύναμη και την προστασία του σπαθιού του θα βρουν ησυχία και θα απελευθερωθούν από τους Τούρκους, « ... Εγώ σας κράζω εις το ασκέρι μου και εις το μεγάλο μου τάμπουρο και σεις να φέρετε και πιστούς σας φίλους... Δια την λύτρωσιν σας εμπαίνω εις τα βάσανα και θέλω να με βοηθήσετε και μετά ταύτα θέλει να σας δώσει ο θεός το πάσα καλό και θέλει εύρει εκ μέρους μου τιμήν και ευσπλαχνία». Η προκήρυξη δεν έφερε πρακτικό αποτέλεσμα εκτός από το έναυσμα κατάταξης πολυάριθμων Ελλήνων στις στρατιωτικές δυνάμεις του Τσάρου (1).

Όταν στο θρόνο της Αυτοκρατορικής Ρωσίας ανέβηκε μετά την δολοφονία του Τσάρου συζύγου της η Αικατερίνη Β΄ η Μεγάλη (1762-1796) βρίσκουμε ανάμεσα στους οπαδούς της και ένα Έλληνα λοχαγό τον Γεώργιο Παπάζωλη, που είχε καταταχθεί στη στρατιωτική υπηρεσία της Ρωσίας και ήταν λοχαγός πυροβολικού (2). Ο λοχαγός Παπάζωλης καταγόταν από την Μακεδονία και ήταν έμπιστος του Γκριγκόρεβιτς Ορλόφ που ήταν στρατηγός του Ρωσικού Πυροβολικού. Έλαβαν μαζί μέρος στη συνωμοσία κατά του Τσάρου συζύγου της Αικατερίνης που ήταν πολύ μισητός στο λαό και με την δύναμη των όπλων τους ανέβασαν στο θρόνο την σύζυγο του αφού ο Τσάρος δολοφονήθηκε κατά την εξέγερση. Η συνωμοσία ανάδειξε την Αικατερίνη το 1762 σε Τσαρίνα και κατέστησε τους τρεις αδελφούς Ορλόφ, τους Γκριγκόρεβιτς, Αλεξέϊ και Φιοντόρ – Θεόδωρο, σαν τους έμπιστους στρατιωτικούς στο στενό της περιβάλλον (3).

Η Αικατερίνη είχε πολύ φιλόδοξα και μεγάλων διαστάσεων επεκτατικά σχέδια για την Ρωσία με προτεραιότητα την ανάδειξη της σε μεγάλη αυτοκρατορία και ναυτική δύναμη στις νότιες θάλασσες του Ευξείνου Πόντου και της Ανατολικής Μεσογείου, αφού μέχρι εκείνη τη στιγμή η Οθωμανική Αυτοκρατορία δεν της άφηνε καμιά διέξοδο προς τη θάλασσα αφού κρατούσε την νότιο-ανατολική Ουκρανία μέχρι τα Βαλκάνια και όλη την Χερσόνησο της Κριμαίας(4). Μέσα στα πλαίσια των στρατηγικών προετοιμασιών της όλης επιχείρησης εμφανίσθηκε και η ιδέα για στρατιωτική παρέμβαση της Ρωσίας για την απελευθέρωση από τους Τούρκους εδαφών με Ελληνικούς πληθυσμούς. Η ιδέα ανήκε στον Παπάζωλη ο οποίος έπεισε πρώτα τον προστάτη του Γκριγκόρεβιτς Ορλόφ και στη συνέχεια την ίδια την Τσαρίνα. Για το ότι η Τσαρίνα πείσθηκε με ευκολία από τον Παπάζωλη και τους Ορλόφ να προσφέρει βοήθεια για την ελευθερία των Ελλήνων, δεν οφείλεται αποκλειστικά στην αγάπη της Τσαρίνας και των Ορλόφ προς τους σκλάβους ομόθρησκους Έλληνες αλλά στο γεγονός ότι το όλο εγχείρημα θα έδινε στη Ρωσία στρατηγικά πλεονεκτήματα σε ένα πόλεμο εναντίον της κραταιάς τότε Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, λόγω των πολυάριθμων Ελληνικών πληθυσμών μέσα στην ίδια την Τουρκία, που θα στρέφονταν εναντίον του δυνάστη τους την στιγμή της Ρωσικής επίθεσης(5). Εξ΄ άλλου τ΄ όνειρο να κατέβει η Ρωσία στη Μαύρη Θάλασσα και στις ζεστές θάλασσες της Μεσογείου, όπου θα είχε νέες ευκαιρίες εμπορίου αλλά και επέκτασης της

επιρροής της είχε κτισθεί πάνω στην παρουσία των μεγάλων ομόθρησκων πληθυσμών όχι μόνο των Ελλήνων αλλά και των Αράβων Ορθοδόξων χριστιανών στη Μεσόγειο.

Στον σχεδιασμό του νέου Ρωσοτουρκικού πολέμου, η Ρωσία στόχευε στην επέκταση της στη Μαύρη Θάλασσα και το Αιγαίο κι αν όλα πήγαιναν καλά, οι Έλληνες θα αποκτούσαν την ελευθερία τους και δικό τους κράτος υπό την προστασία της Ρωσίας δίνοντας της έτσι ακόμη ένα μακρόπνοο στρατηγικό πλεονέκτημα στο Αιγαίο. Πρωταρχικός στόχος ήταν, σε κινήσεις αντιπερισπασμού, να εμπλέξει τον Τουρκικό στόλο σε εχθροπραξίες μακριά από τη Μαύρη Θάλασσα, στο Αιγαίο, ώστε τα Ρωσικά στρατεύματα πεζικού να καταλάβουν ευκολότερα τα Οθωμανικά λιμάνια της Μαύρης Θάλασσας και την Κριμαία, αφού η Ρωσία δεν διέθετε τότε ούτε πολεμικό ναυτικό ούτε λιμάνια στον Εύξεινο Πόντο (6). Επομένως το όλο στρατηγικό εγχείρημα ήταν πολύ δύσκολο και χρειαζόταν πολλής χρόνος μυστικής προετοιμασίας.

Η προετοιμασία άρχισε το 1763 όπου οι αδελφοί Ορλόφ ανάλαβαν την μυστική δημιουργία μεγάλου Ρωσικού στόλου για να καταπλεύσει στο Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο, όπου με την έμπρακτη στρατιωτική βοήθεια των Ελληνικών πληθυσμών θα απελευθέρωναν Ελληνικά εδάφη και θα δημιουργούσαν Ελληνικό κράτος. Ηγετικό ρόλο ανέλαβε στην προετοιμασία του σχεδίου και ο Παπάζωλης, που με εντολή των αδελφών Ορλόφ ταξίδευε μαζί τους μεταξύ Βενετίας, Λιβόρνο και Τεργέστης για την αγορά πολεμικών πλοίων, πέρα από αυτών που θα ναυπηγούνταν στη Βόρεια Θάλασσα και τη Βαλτική(7). Πολύ σημαντική αποστολή ήταν επίσης η εξεύρεση έμπειρων ναυτικών για να τα επανδρώσουν, αφού η Ρωσία δεν είχε μέχρι τότε καμιά εμπειρία στην Μεσόγειο, παρά το ότι διέθετε στόλο στην Βαλτική Θάλασσα. Σημαντικότερη όμως αποστολή του Παπάζωλη ήταν η προετοιμασία και ενημέρωση των Ελλήνων για το φιλόδοξο αυτό σχέδιο. Μαζί και με άλλους Έλληνες αξιωματικούς του Ρωσικού στρατού επισκεπτόταν την Ελλάδα από το 1763 όπου προετοίμαζαν το έδαφος με συνεχείς επαφές με τους τότε ηγέτες των σκλαβωμένων Ελλήνων(8).

Ο Παπάζωλης και οι άλλοι Ρώσοι αξιωματικοί Ελληνικής καταγωγής που διέσχισαν υπό κάλυψη τα Ελληνικά εδάφη, αφού δεν μπορούσαν να μιλήσουν ευθέως για τους Ρωσικούς σχεδιασμούς στον ευρύτερο πληθυσμό, επιστράτευσαν την προσφιλή ανάμεσα στους Έλληνες, μέθοδο της «Προφητείας». Οι «προφητείες του Αγαθάγγελου», που κυκλοφορούσαν έντονα αυτή τη περίοδο διέδιδαν ότι ο ελευθερωτής του Ελληνικού γένους από την Τουρκική υποδούλωση θα ήταν «το ξανθό γένος», δηλαδή οι Ρώσοι, που τότε ήταν γνωστοί κι ως Μόσχοβοι(9). Προφανώς ήταν μέρος της προετοιμασίας των Ελλήνων από τη Ρωσική προπαγάνδα δια μέσου των Ελλήνων αποστόλων της Τσαρίνας και των έντονων επαφών τους με τον Ελληνικό κλήρο αφού οι «Προφητείες» κυκλοφόρησαν γραπτώς αυτή ακριβώς την Περίοδο. Έτσι, η «προπαγάνδα» ξαπλώθηκε ανάμεσα στους Έλληνες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και έφθανε μέχρι την Κύπρο αφού και ο Κύπριος ιστορικός αυτής της περιόδου, Αρχιμανδρίτης Κυπριανός, έζησε ο ίδιος την εποχή και αναφέρεται στις « Προφητείες του Αγαθαγγέλου» (10).

Οι τελικές συνωμοτικές επαφές με τους σκλαβωμένους Έλληνες ηγέτες άρχισαν από την Ήπειρο το 1766 (11). Σ' αυτές λάμβανε μέρος πέρα του Γεώργιου Παπάζωλη και

ο Εμμανουήλ Σαρρός, επίσης Έλληνας αξιωματικός του Ρωσικού στρατού μαζί και με άλλους Έλληνες «αποστόλους» απεσταλμένους της Ρωσίας, που μετακινήθηκαν πλέον στην Ελλάδα για την πρακτική προετοιμασία της εξέγερσης (12). Οι προτάσεις και το σχέδιο της Πετρούπολης έγιναν δεχτές με ενθουσιασμό, στα περισσότερα μέρη της Ηπείρου, Στερεάς Ελλάδας, της Πελοποννήσου, της Κρήτης και των νησιών του Αιγαίου, ακόμη και στα Ενετικά Επτάνησα, στα οποία οι Έλληνες αξιωματικοί του Ρωσικού στρατού περιηγήθηκαν μυστικά. Οι οπλαρχηγοί έθεταν σαν απαραίτητο όρο την άφιξη πραγματικής Ρωσικής βοήθειας. Οι Έλληνες τοπικοί αρχηγοί των πιο πάνω περιοχών συμφωνούσαν με το σχέδιο και διαβεβαίωναν τον Παπάζωλη ότι είχαν τη δυνατότητα να κινητοποιήσουν μέχρι και 100.000 χιλιάδες Έλληνες αλλά υπογράμμιζαν το γεγονός ότι ήσαν ανεπαρκώς οπλισμένοι και ανέμεναν ουσιώδη στήριξη από πλευράς της Ρωσίας (13).

Η μήυση για την εξέγερση στην Κύπρο

Ο Παπάζωλης και οι άλλοι απεσταλμένοι, στις περιοδείες τους και στις επαφές τους σε όλα τα Ελληνικά μέρη έδιναν δώρα εκ μέρους της Τσαρίνας. Στους ιερείς δώριζαν Ρωσικά άμφια και ιερά σκεύη και στους Έλληνες προκρίτους εικόνα της Αικατερίνης Β΄ σαν του προστάτη των Ορθοδόξων (1). Ένα τέτοιο πορτραίτο της Τσαρίνας Αικατερίνης βρέθηκε κατά την καταγραφή των υπαρχόντων του Ευαγγέλη Περισιτιάνη κατά τον θάνατο του το 1781 στη Λάρνακα της Κύπρου. Ο Ευαγγέλης Περισιτιάνης ήταν Έλληνας Επτανήσιος και Ενετός πολίτης αλλά εγκατεστημένος στη Λάρνακα και παντρεμένος με Κυπρία από το 1758(2). Είναι λοιπόν πολύ πιθανό να απέκτησε την προσωπογραφία σε κάποια συνάντηση με απεσταλμένο της Τσαρίνας την περίοδο των επαφών των απεσταλμένων της Τσαρίνας από το 1763 μέχρι το 1770, όπου εμφανίστηκε ο Ρωσικός στόλος στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο. Εξ΄ άλλου, όπως θα διαπιστώσουμε κατωτέρω ο Ευαγγέλης Περισιτιάνης ήταν γνωστός υποστηρικτής της Ελληνικής ελευθερίας με τη βοήθεια της ομόθρησκης Ρωσίας. Μπορούμε λοιπόν να συμπεράνουμε ότι και στη Κύπρο υπήρχαν μνημένοι στα μυστικά σχέδια της Ρωσίας για κάθοδο του στόλου της στη Μεσόγειο και την απελευθέρωση Ελληνικών εδαφών, αφού οι «Προφητείες του Αγαθαγγέλου» κυκλοφορούσαν και στην Κύπρο και αποδειγμένα υπήρχε στη Λάρνακα μια τουλάχιστο εικόνα της Τσαρίνας.

Ο Ευαγγέλης Περισιτιάνης μετανάστευσε το 1757 από την Κεφαλονιά στη Λάρνακα και το επόμενο έτος παντρεύτηκε τη Μαριού, κόρη του Ζαχαρία Γαβριήλ, Δραγομάνου του Προξενείου της Σουηδίας στη Λάρνακα που υπαγόταν τότε στο προξενείο της Βενετίας. Ο Ευαγγέλης, γόνος αριστοκρατικής οικογένειας από την Κεφαλλονία, εγκαταστάθηκε από τότε μόνιμα στη Λάρνακα και έγινε μεγαλέμπορος (3). Ο Ευαγγέλης ήταν αδιαμφισβήτητα ρωσόφιλος, προσδοκώντας απελευθέρωση από το ξανθό γένος και ήταν μνημένος στα Ορλοφικά για δύο ακόμη λόγους. Ο γιός του Κωνσταντίνος έγινε πρόξενος της Ρωσίας στη Κύπρο σε ηλικία 32 ετών το 1792(4). Σε προξενικούς διορισμούς στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, μετά την Συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή (1774), η Ρωσία χρησιμοποιούσε αποκλειστικά Έλληνες που είχαν εμπλακεί στα Ορλοφικά(5). Η Κεφαλλονίτικη καταγωγή του Περισιτιάνη ήταν επίσης σοβαρός λόγος γιατί να ήταν μνημένος, αφού μόλις έφθασε ο Ρωσικός στόλος στο Αιγαίο, οι Κεφαλλονίτες ήταν οι πρώτοι που ενώθηκαν μαζί τους ναυλώνοντας δύο σκάφη που με πολλούς άνδρες κατατάχθηκαν άμεσα στις Ρωσικές δυνάμεις(6).

Στη Λάρνακα αυτής της εποχής η πλειοψηφία των επτανησίων κατάγονταν από την Κεφαλλονία (7). Κεφαλλονίτες πλοίαρχοι που καταδικάστηκαν από τους Ενετούς για τη συμμετοχή τους στα Ορλοφικά, όπως διάφορα μέλη της οικογένειας Βαλασαμάκη

(8) η οποία βρισκόταν ήδη εγκατεστημένη στην Λάρνακα μαζί με δεκάδες άλλους Κεφαλλονίτες από τουλάχιστο τις αρχές του 1750 (9). Πολύ ενδιαφέρουσα μαρτυρία για την αντιτουρκική και αντικαθεστωτική δράση των πρώτων αυτών Κεφαλλονιτών στη Λάρνακα αποτελεί η καταγγελία που έκανε το 1757 ο Καδής της Λάρνακας, μαζί με άλλους εννέα έγκριτους Τούρκους της πόλης, προς την Υψηλή Πύλη. Παραπονιόντουσαν ότι 70 Επτανήσιοι Έλληνες, αλλά Ενετοί πολίτες που απολάμβαναν προστασία από τον οικείο πρόξενο λόγω των προνομίων που παραχώρησε ο Σουλτάνος στη Βενετία(10), εγκαταστάθηκαν τα τελευταία 7-8 χρόνια στη Λάρνακα, έκαναν το δικό τους ξεχωριστό Μαχαλά, παντρεύονταν ντόπιες ελληνίδες και προμήθευαν με τρόφιμα τα κουρσάρικα πλοία που περνούσαν από την Λάρνακα. Μάλιστα καθοδηγούσαν επιδρομές σε γειτονικά χωριά όπου αιχμαλώτιζαν και Τούρκους(11).

Η κινητοποίηση των Ελλήνων και η συνεργασία τους με τη Ρωσία που ακολούθησε οργανωμένα μετά το 1763, δεν διέφυγε της προσοχής των Τούρκων οι οποίοι άρχισαν ήδη από το 1767 να αποκεφαλίζουν ύποπτους για συμμετοχή στη συννομωσία. Με την έκρηξη μάλιστα του Ρωσοτουρκικού πολέμου το 1768 διατάχθηκε γενικός αφοπλισμός των Ελλήνων, έγινε καταπίεση όλου του Ελληνικού πληθυσμού από τους Οθωμανούς, που άρχισαν εκτεταμένες αποτρεπτικές σφαγές. Ο Πατριάρχης Μελέτιος Β΄ βασανίσθηκε και εξορίσθηκε από την Κωνσταντινούπολη μαζί με πολλούς άλλους ιεράρχες, οι δε Έλληνες ηγεμόνες της Μολδοβλαχίας αποκεφαλίσθηκαν το 1769 για εσχάτη προδοσία από τους Τούρκους. Οι πληροφορίες που είχαν έγκαιρα οι Τούρκοι για την Ελληνική αυτή εξέγερση ήταν καταστροφική για την τελική της έκβαση (12).

Στη Κύπρο τα πράγματα δεν ήσαν καθόλου ευνοϊκά επειδή από το 1764 βρισκόταν σε εξέλιξη μια Τουρκοκυπριακή ανταρσία ενάντια στο Τουρκικό καθεστώς που παράτυπα διπλασίασε τον κεφαλικό φόρο για τους Έλληνες που ήταν συμφωνημένος με τον Βεζίρη από το 1754. Για πρώτη φορά το καθεστώς επέβαλε και στους Τούρκους της Κύπρου πολύ αυξημένη φορολογία έτσι εξαгриώθηκαν και αυτοί εναντίον των Αρχών με αποτέλεσμα να δολοφονηθεί από τους Τουρκοκύπριους στασιαστές ο Τούρκος διοικητής της Κύπρου και να κλαπεί από αυτούς το κυβερνητικό θησαυροφυλάκιο. Τα γεγονότα αυτά που συνέβησαν τον Ιανουάριο του 1765, ήταν σύμφωνα με το Τουρκικό νόμο «ανταρσία» και η Υψηλή Πύλη εξέδωσε αμέσως ανακοίνωση ότι θα τιμωρεί σκληρά όποιο βοηθούσε την εξέγερση. Τον Ιούνιο του 1765 κατέφθασε μεγάλος Τουρκικός στρατός ο οποίος κατέπνιξε την Τουρκοκυπριακή στάση και σκότωσε τους ηγέτες και πολλούς Τούρκους στασιαστές(13).

Κάτω από αυτές τις συνθήκες αγωνίας για τους Χριστιανούς της Κύπρου, που αποτελούσαν τότε πέρα από το 75% του πληθυσμού, ο υπέργηρος Αρχιεπίσκοπος Παΐσιος κράτησε τους Έλληνες μακριά από την ανταρσία, βέβαιος για την σύντομη επικράτηση της Κωνσταντινούπολης και αναμένοντας την πραγματική ελευθερία των Ελλήνων της Κύπρου, που δεν θα ερχόταν βέβαια μέσω της Τουρκοκυπριακής διαμαρτυρίας για την φορολόγηση τους. Οι προφητείες του Αγαθάγγελου ήταν καλά γνωστές αλλά φαίνεται πως ο Αρχιεπίσκοπος είχε και δικές του πληροφορίες για τα πλάνα της Ρωσίας. Στο στενό περιβάλλον του Αρχιεπισκόπου βρισκόταν ο Κεφαλλονίτης γιατρός του Γεώργιου Χοϊδάς, που είχε φιλικές σχέσεις και επαφές με τον Οικουμενικό Πατριάρχη Μελέτιο από το 1762(14), ο οποίος ασφαλώς το 1766 είχε γνώση των προθέσεων της Ρωσίας, αφού αυτή την πληροφόρηση είχαν, όπως είδαμε, και απλοί κληρικοί. Ο Χοϊδας είχε στενή φιλία με τον επίσης Κεφαλλονίτη Ευαγγέλη Περισιάνη αφού ο Χοϊδας επισκέφθηκε το 1762 τον Οικουμενικό Πατριάρχη για θέμα που αφορούσε τον φίλο του Ευαγγέλη Περισιάνη (15). Με την ιατρική προτροπή του Χοϊδα, ο Αρχιεπίσκοπος Παΐσιος μετακόμισε στη Λάρνακα και επομένως είχε επαφές και με τους άλλους «μεγαλοϊδεάτες» και κοσμοπολίτες

Ενετούς πολίτες της Ελληνορθόδοξης επανησιακής κοινότητας τη Λάρνακα. Ο Αρχιεπίσκοπος Παΐσιος κατά την παραμονή του στην Λάρνακα έμεινε στο σπίτι του Κεφαλλονίτη Καλημέρη όπου και πέθανε το 1766. Θάφτηκε άκρως τιμητικά, μπροστά από την Ιερή Πύλη του Ναού του Αγίου Λαζάρου (16).

Τον Παΐσιο διαδέχθηκε ο Αρχιεπίσκοπος Χρυσάνθος (1766-1810). Ο Ευαγγέλης Περισιάνης είχε στενότερες φιλικές σχέσεις και με τους δύο οι οποίοι επισκέπτονταν το σπίτι του και ασφαλώς ήταν γνώστες της ύπαρξης της προσωπογραφίας της Τσαρίνας Αικατερίνης αλλά και των απόψεων του Ευαγγέλη για το ρόλο της Ρωσίας στην απελευθέρωση Ελληνικών εδαφών. Ο Αρχιεπίσκοπος Χρυσάνθος φαίνεται να είχε σοβαρές διαφωνίες με τον Ευαγγέλη Περισιάνη επί του θέματος, μάλλον λόγω των απειλών και του φόβου που καλλιεργούσαν οι Τούρκοι αλλά και της πεποίθησης ότι η Οθωμανοί ήταν σε θέση να αποκρούσουν τους Ρώσους. Φθάνουμε στο συμπέρασμα αυτό επειδή σε επιστολή του Αρχιεπισκόπου Χρυσάνθου μετά τον θάνατο του Ευαγγέλη Περισιάνη το 1780 γράφει ότι «...ο αποθανών έφερε μεθ' εαυτού τινάς γνώμας ανωφελείς και μάταιες, ως έσται δήλον της πάσι» (17). Ποιες ήταν λοιπόν οι απόψεις του Ευαγγέλη που ήταν τόσο ανωφελείς και μάταιες, που ήταν σε όλους γνωστές; Κάποιο ιστορικοί αποδίδουν την φράση αυτή στην Μασονική ιδιότητα του Ευαγγέλη, με την οποία πιθανόν να διαφωνούσε ο Αρχιεπίσκοπος Χρυσάνθος (18).

Όμως, εμβαθύνοντας παρατηρούμε ότι οι Έλληνες Μασόνοι στην Κύπρο ήταν αυτή την περίοδο πολύ ολιγάριθμοι και ο Μασονισμός πολύ μυστικοπαθής. Επομένως δεν μπορεί να ήταν ευρέως γνωστό ότι ο Ευαγγέλης ήταν Μασόνος. Επίσης ο Μασονισμός αυτής της περιόδου κρίνοντας από τεκτονικό κείμενο του 1750 που σώζεται στην Κύπρο γραμμένο από τον τότε Κύπριο τέκτονα, Κεφαλλονίτικης καταγωγής Πετράκη Καρύδη, ήταν απόδειξη της εισόδου του Διαφωτισμού στην Κύπρο που στην ουσία έχει επαναστατικό προσανατολισμό (19). Η Ελευθερία, σύμφωνα με το Τεκτονικό αυτό έγγραφο, «...είναι θεϊόν δώρο απονεμόμενο εξ ίσου εις όλους τους ανθρώπους και ο αγών υπέρ της Ελευθερίας θεωρείται απόδοσης τιμής προς τον Θεόν και θεωρείται καθήκον των εκλεκτών» (20). Η διαφωνία Αρχιεπισκόπου Χρυσάνθου- Ευαγγέλη Περισιάνη πηγάζει λοιπόν από την επαναστατική ιδεολογία των Μασόνων αλλά και του ίδιου του Περισιάνη με την οποία διαφωνούσε ο Αρχιεπίσκοπος. Συμπεραίνουμε αυτό από την συνολική στάση της Κυπριακής Εκκλησίας εκείνης της περιόδου, την οποία αναφέρει ο ιστορικός Αρχιμανδρίτης Κυπριανός, που μιλά για την μέση και εχέφρονα οδό που κράτησε τον τόπο μακριά από τα Ορλοφικά (21). Με την πιο πάνω υποτιμητική φράση για τον Ευαγγέλη Περισιάνη ο Αρχιεπίσκοπος Χρυσάνθος κομπάζει εκ των υστέρων για την δικαίωση της επιλογής του να μην εμπλέξει το λαό σε απρόβλεπτο αποτελέσματος περιπέτειες με τη μακρινή Ρωσία, αφού η Ελληνική εξέγερση του 1770 έδειξε άμεσα τα καταστροφικά αποτελέσματα για την Ελλάδα (22).

Βέβαια, οι Έλληνες της Κύπρου λόγω της πιο πάνω εξέγερσης των Τουρκοκυπρίων αλλά και της ευρύτερης γνώσης που είχαν οι Τούρκοι για τις συνωμοτικές επαφές Ρώσων και Ελλήνων διατηρούσαν τους Κύπριους εντελώς αποπλισμένους. Παρά λοιπόν την οποιαδήποτε τυχόν θέληση του Αρχιεπισκόπου για ανάμιξη στην Ρωσική στρατιωτική και ναυτική επέμβαση στην περιοχή, δεν είχε να προσφέρει στη συμμαχία με τους Ρώσους δική του δύναμη κρούσης, πράγμα προαπαιτούμενο από το γενικό Ρωσικό σχέδιο με τους Έλληνες, όπως πρόσφεραν η Μάνη, η Κρήτη και τα ναυτικά νησιά του Αιγαίου και τα άλλα Ελληνικά μέρη, που προσέφεραν ένοπλους, η ακόμη άοπλους στρατιώτες και ναυτικούς και πολλά μικρά εξοπλισμένα σκάφη, που πλαισίωσαν τον Ρωσικό στόλο κατά την άφιξη του στο Αιγαίο (23).

Η Έκρηξη του Α΄ Ρωσοτουρκικού Πολέμου 1768 -1774

Τελικά τον πόλεμο κήρυξε πρώτη η Τουρκία το 1768 λόγω της ανάμιξης της Ρωσίας στην Πολωνία. Οι μάχες άρχισαν στην δυτική Ουκρανία. Η Τσαρίνα ήταν βέβαια πανέτοιμη αφού η Ρωσική Αρμάδα για το Αιγαίο ήταν έτοιμη να αποπλεύσει από την Βαλτική στο Αιγαίο, οι Έλληνες ανέμεναν την ναυτική παρουσία των Ρώσων και τα όπλα που θα έφερνε, τα δε στρατεύματα της βάδιζαν σταθερά από την Ανατολική Ουκρανία προς τα λιμάνια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στον Εύξεινο Πόντο(1). Η αρμάδα της Μεσογείου ξεκίνησε από τη Βαλτική θάλασσα το 1769 για να κάνει ένα πολύ μακρινό και δύσκολο ταξίδι και να επιτεθεί στους Τούρκους στο Αιγαίο. Ο πρώτος σχηματισμός του Ρωσικού στόλου υπό τον Ναύαρχο Σπιρίτωφ και τον Άγγλο αξιωματικό Γκρέϊ είχαν ξεκινήσει από τα Ρωσικά λιμάνια της Βαλτικής το καλοκαίρι του 1769 με 14 πλοία και 600 στρατιώτες. Πέρασε από την Δανία, Αγγλία το Γιβραλτάρ και έφτασε στις Βαλεαρίδες νήσους αποδεκατισμένη κατά την μισή της δύναμη από τις κακές καιρικές συνθήκες που συνάντησε. Στη Μινόρκα συνενώθηκε μαζί τους ο Θεόδωρος (Φιοντόρ) Ορλόφ με ένα μεγάλο πολεμικό πλοίο και τρία μικρότερα που προετοίμασε στο Λιβόρνο(2). Μετά έξη μήνες δύσκολου ταξιδιού η πρώτη μοίρα του Ρωσικού στόλου έφτασε στο Αιγαίο. Ήταν Φεβρουάριος του 1770 όταν αυτή η ρωσική μοίρα υπό τον Σπιρίτωφ και Θεόδωρο Ορλόφ αγκυροβόλησε στο Οίτυλο στη περιοχή της Μάνης. Εκεί πολιορκήσε με τρία πλοία και 400 Ρώσους και Έλληνες στρατιώτες το παράκτιο κάστρο της Κορώνης αλλά δεν μπόρεσε να το καταλάβει(3).

Στο μεταξύ η Τουρκία δεν έμεινε αδρανής γιατί είχε πληροφορίες για τις συνεννοήσεις των Ρώσων με τους Έλληνες. Οι αποτροπές που ανέπτυξαν δημιούργησε απροθυμία στα Ελληνικά μέρη για στρατολόγηση, που ήταν κατώτερη της αναμενόμενης, αφενός λόγω της αιματηρής αποτροπής στην οποία επιδόθηκαν οι Τούρκοι τα προηγούμενα χρόνια κι αφετέρου λόγω της μικρής ποσότητας οπλισμού που μετέφερε το Ρωσικό ναυτικό(4). Πάντως, τον Μάρτιο του 1770 είχαν υψώσει την σημαία της επανάστασης οι περισσότερες περιοχές της Πελοποννήσου της Στερεάς Ελλάδας της Κρήτης, των άλλων νησιών του Αιγαίου και της Θεσσαλίας(5). Πολλοί επανήσιοι, που βρισκόντουσαν κάτω από την Ενετική κυριαρχία συγκρότησαν στρατιωτικές μονάδες και βοήθησαν στα πεδία των μαχών στην Πελοπόννησο και την Στερεά Ελλάδα. Την Ρωσική σημαία ύψωσε και μεγάλος αριθμός ελληνικής ιδιοκτησίας караβιών και τα Ελληνικά πληρώματα ορκίζονταν πίστη στην Τσαρίνα Αικατερίνη της Ρωσίας(6).

Με τους Ρώσους του Σπιρίτωφ και του Θεόδωρου Ορλόφ ενώθηκαν οι ένοπλοι Μανιάτες που χωρίστηκαν σε δύο λεγεώνες που τις ονόμασαν Σπαρτιατικές λόγω και τις εγγύτητας της Μάνης με την αρχαία Σπάρτη αλλά και λόγω του σκληροτράχηλου χαρακτήρα τους. Η δυτική λεγεώνα, που αποτελείτο από άγημα από Ρώσους ναύτες και διακόσιους Μανιάτες προέλασαν και κατάλαβαν την Καλαμάτα όπου ενώπιον του Ρώσου διοικητή τους, του Πρίγκιπα Ντουλγκουρούκι, οι έλληνες ένοπλοι ορκίστηκαν πίστη στην Αυτοκράτειρα Αικατερίνη της Ρωσίας. Ο όρκος αυτός ήταν προϋπόθεση για να πάρει κάποιος Έλληνας Ρωσικό οπλισμό(7). Στη συνέχεια κατάλαβαν την γύρω περιοχή όπου λεηλάτησαν τα Τουρκικά χωριά και προσπάθησαν να επιστρατεύσουν ενισχύσεις και εφόδια από τα Ελληνικά χωριά. Η ανατολική λεγεώνα της Σπάρτης, αποτελείτο από άλλους διακόσιους και πλέον Μανιάτες, με επί κεφαλής τον Έλληνα Αντώνη Ψαρό από την Μύκονο (8).

Ο Αντώνης Ψαρός ήταν πλοιοκτήτης από την Μύκονο που αναλάμβανε εμπόριο με λιμάνια της Μαύρης θάλασσας πριν από τον Ρωσοτουρκικό πόλεμο. Οι συχνές του επαφές με την Ρωσία και η προετοιμασία για τον πόλεμο στο Αιγαίο και την Μεσόγειο τον ώθησαν να επιστρατευθεί στις υπηρεσίες της Τσαρίνας. Επισκέφτηκε την Αγία Πετρούπολη όπου ο Κόμης Αλεξέϊ Ορλόφ τον έθεσε στις υπηρεσίες του και τον εκπαιδευσε στις στρατιωτικές τέχνες. Κάτω από την ιδιότητα του αυτή ανάλαβε την διοίκηση της Ανατολικής λεγεώνας της Σπάρτης όπου άμεσα πέτυχε την κατάληψη

της οχυρωμένης πόλης του Μυστρά. Μετά από αυτή την επιτυχία ο στρατός των Μανιατών αυξήθηκε στις τρεις χιλιάδες(9). Ακολούθως η λεγεώνα παρεκτράπηκε σε λεηλασίες για να εφοδιαστούν τα απαραίτητα αλλά και σε σφαγές Τούρκων που παραδόθηκαν μετά από συμφωνία. Ο Ψαρός προστάτευσε του Τούρκους και δημιούργησε την Σύγκλητο της Σπάρτης, της οποίας ηγείτο και αποτελείτο από τον Μητροπολίτη και τους προκρίτους της περιοχής για να λειτουργήσει σαν το διοικητικό όργανο της περιοχής που ελευθέρωσε και για να επιβάλει την πειθαρχία στους σκληροτράχηλους Μανιάτες(10). Ήταν, επομένως, ο Τοποτηρητής των Ρώσων στα ελληνικά εδάφη και είναι ενδιαφέρον ότι μεταξύ 1772-74 εμφανίσθηκε και στην Κύπρο(11). Πάντως, παρά τις αρχικές επιτυχίες και την απελευθέρωση Ελληνικών εδαφών δεν γινόταν καθαρό αν τα εδάφη που απελευθερώνονταν θα είχαν Ελληνική ή Ρωσική κυριαρχία (12).

Στις 10 Απριλίου του 1770 οι Ρώσοι και Έλληνες κατάλαβαν το Ναύπλιο και στις 23 Απριλίου έφθασε στο παράκτιο κάστρο της Κορώνης, που πολιορκούσε ο Θεόδωρος Ορλόφ και η δεύτερη μοίρα του Ρωσικού στόλου υπό τον Σκοτσέζο Ναύαρχο Έλφιστον και τον Αλεξέϊ Ορλόφ. Ο ενωμένος στόλος αριθμούσε τώρα 15 μεγάλα κανονιοφόρα και αναμενόταν επίσης ο τρίτος σχηματισμός υπό τον Δανό Αντιναύαρχο Άρφ(13). Ο Αλεξέϊ Ορλόφ διάταξε την πολιορκία του παραλιακού κάστρου της Μεθώνης. Συγχρόνως κατέλαβε την Πύλο και διάταξε εκστρατεία εναντίον της πρωτεύουσας της Πελοποννήσου, Τριπολιτσάς. Η εκστρατεία, της οποίας ηγήθηκε ο Έλληνας Διοικητής Αντώνιος Ψαρός, απέτυχε παταγωδώς και οι Τούρκοι έσφαξαν σχεδόν όλο τον Ελληνικό πληθυσμό της πόλης. Μετά την ήττα αυτή οι ανεπαρκώς οπλισμένες ελληνικές εξεγέρσεις άρχισαν να ηττώνται η μια μετά την άλλη και οι Τούρκοι επιδόθηκαν σε φοβερές σφαγές (14). Ο Αλεξέϊ Ορλόφ πολιορκούσε ακόμη την Μεθώνη ενώ ο αδελφός του και οι ναύαρχοι Σπυρίδωφ και ο ναύαρχος Έλφιστων είχαν διαταχθεί από τον Αλεξέϊ να εγκαταλείψουν την πολιορκία της Κορώνης και να αναζητήσουν τον Τουρκικό στόλο στο Αιγαίο(15).

Τις επόμενες εβδομάδες ο τουρκικός στρατός έγινε κυρίαρχος της Πελοποννήσου και κατάφερε να λύσει τη πολιορκία της Μεθώνης(16). Οι Ρώσοι δυστυχώς απέτυχαν να φέρουν τις απαιτούμενες χερσαίες δυνάμεις και οπλισμό προς βοήθεια των επαναστατημένων Ελλήνων, με αποτέλεσμα πριν περάσουν τρεις μήνες οι Τούρκοι να επικρατήσουν πλήρως στην στεριά. Ωστόσο, ο Ρωσικός στόλος επέφερε στον Τουρκικό την μεγαλύτερη του ήττα μετά από αυτή στο Λεπάντο (Ναύπακτο) πριν 200 ακριβώς χρόνια. Μεταξύ 5-7 Ιουλίου του 1770 ο Ρωσικός στόλος κατανίκησε τον Τουρκικό ο οποίος αποτελείτο από 16 μεγάλα πλοία των 80-100 κανονιών το καθένα και 60 περίπου μικρότερα κανονιοφόρα. Η ναυμαχία άρχισε ανοικτά της πόλης Τσεσμέ που βρίσκεται απέναντι από την Χίο, 85 χιλιόμετρα από την Σμύρνη. Στην συνέχεια ο Τουρκικός στόλος αναγκάστηκε να υποχωρήσει εντός του ανοχύρωτου λιμανιού της πόλης Τσεσμέ. Βλέποντας την ευκαιρία οι ναύαρχοι του Ρωσικού στόλου μετέτρεψαν σε πυρπολικά μερικά μικρά ελληνικά σκάφη, που με ελληνικά κυρίως πληρώματα υπό την ηγεσία Ρώσων και Άγγλων καπετάνιων επιτέθηκαν κατά την διάρκεια της νύκτας στον σταθμευμένο Τουρκικό στόλο τον οποίο έκαψαν αΐτανδρο με την εξαίρεση ενός πλοίου που κατέλαβαν με το φως της ημέρας. Βυθίστηκαν τα 25 μεγαλύτερα πλοία των Τούρκων ενώ οι Ρώσοι έχασαν μόνο ένα(17).

Μετά την μεγάλη νίκη στο Τσεσμέ και την πραγματική ναυτική αδυναμία που προκλήθηκε στους Τούρκους, Ρωσική μοίρα υπό τον Σκωτσέζο υποναύαρχο του Ρωσικού ναυτικού Έλφιστων, απέκλεισε τον Ιούλιο την είσοδο στα Δαρδανέλλια και την πρόσβαση προς την ίδια την Κωνσταντινούπολη αφού τα Ρωσικά πλοία

στάθμευσαν στην Ίμβρο και Τένεδο (18). Οι Ρώσοι δεν πίστευαν ότι μπορούσαν να καταλάβουν την Κωνσταντινούπολη, αφενός λόγω των τουρκικών οχυρώσεων, των ανεπαρκών στρατευμάτων αλλά κυρίως λόγω της αποτροπής των Άγγλων και Γάλλων που απειλούσαν ότι θα διασαλευτεί η ισορροπία δυνάμεων που θα μπορούσε να οδηγήσει την Ρωσία σε νέο πόλεμο ενάντια τους. Οι Άγγλοι απόσυραν μάλιστα τα τρία τους πλοία που ενοικίαζαν στον Ρωσικό στόλο για να διασφαλιστεί η ουδετερότητα τους και απόσυραν όλο το προσωπικό τους που επάνδρωνε Ρωσικά πλοία(19).

Οι Ρώσοι δεν διέθεταν στην Ελλάδα ικανοποιητικά στρατεύματα εδάφους με αποτέλεσμα να μη μπορέσουν να αποκτήσουν τα εδαφικά πλεονεκτήματα που θα έπρεπε μετά την πλήρη επικράτηση τους στη θάλασσα. Το πάθημα αυτό έμεινε στην στρατιωτική ιστορία σαν παράδειγμα προς αποφυγή και δίδαγμα ότι οι στόλοι για να εξαργυρώσουν τις επιτυχίες τους πρέπει να συνοδεύονται και από το πεζικό που ολοκληρώνει την δουλειά(20). Η απελευθέρωση εδαφών για την δημιουργία ανεξάρτητου ελληνικού κράτους απέτυχε για αυτό ακριβώς τον λόγο. Βέβαια αυτό πέρασε απαρατήρητο στη Ρωσία αφού την προσοχή πήρε η μεγάλη ναυτική νίκη και η συντριβή της Τουρκίας σε όλα τα ναυτικά μέτωπα.

Ο Αντίκτυπος του Πολέμου στην Κύπρο.

Στην Κύπρο τα γεγονότα αυτά ήταν απόμακρα αλλά δεν πέρασαν απαρατήρητα αφού οι ειδήσεις, έστω και με κάποια καθυστέρηση κυκλοφορούσαν και γινόντουσαν γνωστές. Η παρουσία Ρωσικού στρατού στην Πελοπόννησο και του Ρωσικού στόλου στα νερά του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου ήταν γνωστά στην Κύπρο και ιδιαίτερα στη Λάρνακα αφού ο λιμένας της ήταν εκείνη την περίοδο πέμπτος στη σειρά στην Οθωμανική Αυτοκρατορία από πλευράς αφίξεων πλοίων μετά την Κωνσταντινούπολη, Σμύρνη, Θεσσαλονίκη και Αλεξάνδρεια(1). Ιδιαίτερα ο αποκλεισμός των στενών των Δαρδανελίων από τον Ρωσικό στόλο υπό τον Άγγλο ναύαρχο Έλφιστων πρόσφερε ευκαιρίες μεγάλων κερδών στους εμπόρους της πόλης. Συγκεκριμένα, στις 7 Νοεμβρίου του 1770 και ενόσω οι προσβάσεις προς τη Κωνσταντινούπολη ήταν αποκλεισμένες από τους Ρώσους, ο Ραγουζαίος καπετάνιος Ματέο Κασιλάρι, του οποίου το πλοίο ήταν φορτωμένο αλάτι από την αλυκή της Λάρνακας, κατάφερε να σπάσει τον Ρωσικό αποκλεισμό και να ξεφορτώσει στην Πόλη με αποτέλεσμα οι έμποροι της Λάρνακας στους οποίους ανήκε το φορτίο, να κερδίσουν 400% στην αξία του φορτίου(2).

Συνάγεται λοιπόν ότι οι λεπτομέρειες του αποκλεισμού των Δαρδανελίων και της Κωνσταντινούπολης από τους Ρώσους αλλά και η καταστροφή του Τουρκικού στόλου στη ναυμαχία του Τσεσμέ, η επανάσταση στην Πελοπόννησο και Κρήτη, η κατάληψη των Κυκλάδων και άλλων νησιών του Αιγαίου από τους Ρώσους, έγιναν καλά και έγκαιρα γνωστά στη Κύπρο. Φθάνουμε στο συμπέρασμα αυτό από μια σειρά γεγονότων. Εκείνη την περίοδο έχουμε μαρτυρίες ότι γινόντουσαν στις εκκλησίες δεήσεις υπέρ της Τσαρίνας και του Ρωσικού έθνους(3), τα δε γεγονότα αναφέρονται στα ιστορικά έργα τους άνθρωποι που τα έζησαν όπως ο Αρχιμανδρίτης Κυπριανός και ο Αβάς Τζιοβάνι Μαρίτι(4). Αυτό μπορεί να θεωρηθεί φυσικό αφού εκείνη την περίοδο υπήρχε συχνή επαφή της Λάρνακας όχι μόνο με τα πλοία που έκαναν εμπόριο με την Κύπρο αλλά και με τα πλοία που έκαναν εμπόριο από τα Ευρωπαϊκά και Οθωμανικά λιμάνια με την Συρία, τον Λίβανο και την Αίγυπτο, αφού χρησιμοποιούσαν την Λάρνακα σαν σταθμό ανεφοδιασμού γιατί στην εποχή της ναυσιπλοΐας με τα πανιά το πέρασμα από την Λάρνακα ήταν αναγκαίο για να

πιάσουν τα ιστιοφόρα καλύτερα τους ανέμους από και προς τους προορισμούς τους. Άλλο γεγονός που μας επιτρέπει να συμπεράνουμε ότι τα γεγονότα ήταν γνωστά στην Κύπρο ήταν οι συχνές επιθέσεις Ρωσικών πλοίων κατά εμπορικών πλοίων άλλων εθνών στα νερά της Κύπρου, που καταγράφηκαν στα αρχεία του Γαλλικού και Ενετικού προξενείου στη Λάρνακα. Οι μαρτυρίες των καπετάνιων και των ναυτικών των πλοίων αυτών γινόντουσαν γνωστά στο λιμάνι και τις γειτονιές της Λάρνακας αφού τα πλοία που είχαν υποστεί επιθέσεις αγκυροβολούσαν για να τις καταγγείλουν μαζί και την απώλεια του φορτίου τους στα οικία προξενεία τους στη Λάρνακα(5). Τέλος, αναμφίβολη είναι και η παρουσία Ρώσων και Ελλήνων ναυτικών της Ρωσικής αρμάδας στο έδαφος της Κύπρου λόγω του εδώ απρόσκοπτου ανεφοδιασμού τους(6).

Τον χειμώνα του 1771 οι Ρώσοι διάθεταν στο Αιγαίο 19 μεγάλα πολεμικά σκάφη και έξη μικρότερα υπό τους Αδελφούς Ορλόφ και τους Ρώσους ναυάρχους Σπυρίδωφ και Ελμάνωφ καθώς και τον Δανό Αντιναύαρχο Αρφ, που περιστοιχίζονταν από τους Έλληνες επαναστάτες και τα μικρότερα πλοία τους(7). Ο Ναύαρχος Έλφιστον σαν Σκωτσέζος-Βρετανός και όλο το Αγγλικό προσωπικό εγκατέλειψαν το Ρωσικό στόλο (8) Παρά αυτό οι Ρωσικές δυνάμεις κατέλαβαν και διατήρησαν για 4 χρόνια τη Θάσο, την Τένεδο, τη Μύκονο, την Πάρο, την Άνδρο κι όλα τα νησιά των Κυκλάδων, όπου διατήρησαν σαν βάσεις για τον στόλο τους (9).

Οι Ρώσοι είχαν μεγάλο ενδιαφέρον για την Οθωμανική Μέση Ανατολή αφού στην Παλαιστίνη βρίσκονται οι Άγιοι Τόποι και το Πατριαρχείο της Ιερουσαλήμ, στη Συρία και Λίβανο υπήρχε μεγάλος Ελληνορθόδοξος πληθυσμός και στην Αίγυπτο, πέρα του χριστιανικού πληθυσμού, υπήρχε μεγάλη δυσaráσκεια προς την Τουρκική διοίκηση και οι ντόπιοι μουσουλμάνοι ενδιαφέρονταν για την απαλλαγή της. Για τους λόγους αυτούς ο στόλος με τα Ρωσικά πλοία αλλά και με τα Ελληνικά που έφεραν τη Ρωσική σημαία, έκαναν αποστολές προς στη Κύπρο και τις προαναφερθείσες περιοχές. Στις αρχές του 1772 ο Ρωσικός στόλος είχε ενισχυθεί. Η δύναμη του αυξήθηκε από 25 στα 34 (10). Ψυχή των επιχειρήσεων του Ρωσικού στόλου στην ανατολική Μεσόγειο ήταν οι Έλληνες ναυτικοί και καπετάνιοι, που γνώριζαν πολύ καλά την περιοχή από την εποχή που διεξήγαγαν έντονο εμπόριο σαν καπετάνιοι και πληρώματα ελληνικών εμπορικών πλοίων. Γνωστοί Έλληνες κυβερνήτες του Ρωσικού στόλου έμειναν στην ιστορία ο Αλεξιανός, ο Ρίζος, ο Καραπατάκης, ο Μανώλαρος, ο Σαρηγιάννης, ο Καλημέρης κι ο Βαρβάκης, που ήταν ο ιδιοκτήτης και πλοίαρχος του μεγαλύτερου Ελληνικού πολεμικού караβιού. Μετανάστευσε μετά το τέλος του πολέμου στη Ρωσία όπου πλούτισε και έγινε μεγάλος ευεργέτης της Ελλάδας (Βαρβάκιος Σχολή κλπ) (11).

Η πρώτη καταγραμμένη επαφή Ρωσικών πλοίων με την Κύπρο έγινε στις 17 Μαΐου του 1772. Η μοίρα αριθμούσε 9 πολεμικά πλοία με ηγέτη τον Έλληνα αντιναύαρχο Γεώργιο Ρίζο. Στις 19 Μαΐου ενώνονται με τη μοίρα αυτή, ενώ ήταν αγκυροβολημένη στην Κύπρο, ακόμη δύο Ρωσικά πολεμικά και στις 29 του ίδιου μήνα ενώ βρισκόταν ανοικτά της Κύπρου, η μοίρα συναντά ακόμη 2 Ρωσικά πολεμικά αυξάνοντας έτσι τον αριθμό των σκαφών του στολίσκου που είχε προορισμό την Δαμιέτη της Αιγύπτου στα 13 σκάφη. Αποστολή της ήταν η συνεργασία με τον συνωμότη Κυβερνήτη της Αιγύπτου Αλή Πασά για την κατάληψη της εξουσίας στην Αίγυπτο. Η συνομωσία έγινε γνωστή από το Τουρκικό καθεστώς και ο Αλή Πασάς διέφυγε στην Χάιφα(12). Στην διαδρομή εξουδετέρωσε τα Τουρκικά πλοία που βρίσκονταν στις ακτές του Λιβάνου, βομβάρδισε την Βηρυτό και αποβίβασε εκεί τα στρατεύματα που μετέφερε στις 17 Ιουνίου. Η αντίσταση που πρόβαλαν οι Τούρκοι ανάγκασαν τον Αντιναύαρχο Ρίζο να εγκαταλείψει την προσπάθεια για να επανέλθει καλύτερα προετοιμασμένος. Ο στολίσκος του Αντιναυάρχου Γεώργιου Ρίζου επέστρεψε στην Κύπρο στις 28 Ιουνίου και στις 30 απέπλευσε για επιστροφή στη βάση του στις Κυκλάδες(13). Το Τουρκικό καθεστώς στη Κύπρο θεώρησε την παρουσία τόσο

πολλών Ρωσικών σκαφών στα νερά του νησιού σαν μια επικείμενη απειλή κατάληψης της Κύπρου και κάλεσε αμέσως για στρατιωτικές ενισχύσεις.

Στο τέλος του 1772 οι Τούρκοι είχαν καταφέρει να μεταφέρουν στην Κύπρο μόνο 300 στρατιώτες, οπότε και οι Αρχές αισθάνονταν αδυναμία μπροστά στους νικητές Ρώσους(14). Αναγκάζονταν λοιπόν να συμπεριφέρονται με μεγάλη προσοχή προς τα Ρωσικά πλοία που αγκυροβολούσαν, παρέχοντας τους διευκολύνσεις και χωρίς να προβάλλουν προσκόμματα στον ανεφοδιασμό τους. Βέβαια, από την άλλη, οι ναυτικές δυνάμεις και οι δυνάμεις πεζικού που διέθεταν οι Ρώσοι και οι επαναστατημένοι Έλληνες στην Ανατολική Μεσόγειο δεν ήταν αρκετές για να καταλάβουν και να κρατήσουν την Κύπρο γιατί, όπως λέχθηκε, οι Έλληνες της Κύπρου δεν θα μπορούσαν να βοηθήσουν αφού ήταν πλήρως αφοπλισμένοι από το καθεστώς. Εξ' άλλου ούτε η εκκλησιαστική ηγεσία δεν ήθελε να διακινδυνέψει, όπως ήδη είδαμε, ενθάρρυνση των Ρώσων για επέμβαση στην Κύπρο γιατί έτρεμαν για συνέπειες όπως η καταστροφή του Μορέα (15). Από πλευράς τους οι Ρώσοι φαίνεται να ικανοποιήθηκαν με την άτυπη διευθέτηση αφού πέτυχαν διευκολύνσεις και τον απρόσκοπτο ανεφοδιασμό των πλοίων τους στην Κύπρο(16).

Στις 17 Οκτωβρίου του 1772 ο Αντιπλοίαρχος του Ρωσικού στόλου Παναγιώτης Αλεξανός διοικώντας 3 πλοία έφθασε στην Κύπρο όπου συνέλεξε την πληροφορία ότι στη Δαμιέτη της Αιγύπτου υπήρχε συγκέντρωση Τουρκικών πλοίων. Απέπλευσε αμέσως από την Κύπρο, όπου πράγματι στη Δαμιέτη συνάντησε 2 μεγαλύτερα τουρκικά πολεμικά και μερικά μικρότερα. Στη ναυμαχία που ακολούθησε και διάρκεσε για δύο ώρες, ο Αλεξανός βύθισε τα μεγαλύτερα σκάφη που έφεραν 20 κανόνια το καθένα και αιχμαλώτισε τα μικρότερα, που τα έκανε μέρος του Ρωσικού στόλου. Την επομένη αιχμαλώτισε άλλο τουρκικό πλοίο στο οποίο επέβαινε ο Τούρκος διοικητής της Δαμασκού. Επέστρεψε στην Κύπρο όπου συνενώθηκε με ένα μικρό σκάφος της μοίρας του και παρέμεινε στα νερά μεταξύ Κύπρου και Συρίας μέχρι τις αρχές του 1773, οπότε επέστρεψε στη βάση του στις Κυκλάδες αφού υπήρξε και μια προσωρινή συμφωνία για κατάπαυση του πυρός(17).

Οι πληροφορίες που σώζονται για τον οργανωμένο ανεφοδιασμό των Ρωσικών πλοίων από την Κύπρο αφορούν την διέλευση τριών σχηματισμών, που μπορεί να μην ήταν οι μόνοι. Ο πρώτος καταγράφεται ότι πέρασε από διάφορα μέρη της Κύπρου τον Μάιο του 1772 με αρχηγό τον Ελληνικής καταγωγής αντιναύαρχο Γεώργιο Ρίζο(18). Η δεύτερη μοίρα του Ρωσικού ναυτικού πέρασε το καλοκαίρι του 1772 από τη Λεμεσό και την Πάφο. Διοικητής της ήταν ο Έλληνας πλοίαρχος Παναγιώτης Αλεξανός. Αποβίβασε Ρωσικά στρατεύματα, τα οποία χωρίς να ενοχληθούν από τους Τούρκους, ανεφοδιάστηκαν με νερό και τρόφιμα(19). Η τρίτη μοίρα που την διοικούσε ο Έλληνας Αντώνιος Ψαρός από τη Μύκονο, πέρασε από την Κύπρο αλλά δεν υπάρχουν στοιχεία για το πότε. Ο Ψαρός, όπως είδαμε ανωτέρω, ήταν ο έμπιστος των αδελφών Ορλόφ, ο τοποτηρητής των Ρώσων στα Ελληνικά εδάφη. Επομένως, και η πιθανή παρουσία του Αντώνιου Ψαρού στην Κύπρο δείχνει την σοβαρότητα της Ρωσικής απειλής που φαίνεται να απέτρεψε η Εθναρχία, λόγω των κινδύνων και της επιλογής της «εχέφρονος οδού» (20) κι έτσι οι Ρώσοι φαίνεται να έστρεψαν την προσοχή τους σε μια γρήγορη νίκη στην περιοχή και επικεντρώθηκαν στη Βηρυτό.

Στις αρχές του 1773 ο Ρωσικός στόλος στο Αιγαίο εξακολουθούσε να διατηρεί όλες τις βάσεις και τις δυνάμεις του ανέπαφες. Στις 6 Ιουνίου του 1773 ένας πολυάριθμος στόλος απέπλευσε από το Αιγαίο και συναντήθηκε στην Σιδώνα, 130 περίπου χιλιόμετρα από την Κύπρο. Αποτελείτο από 14 κανονιοφόρους συνολικής δύναμης 300 και πλέον κανονιών. Διοικητής του στόλου ο Ρώσος ανώτερος αξιωματικός Κοτσιούκοφ. Στις 8 Ιουλίου ο στόλος μετακινήθηκε στην Βηρυτό όπου την Βομβάρδισε, αποβίβασε στρατεύματα και την πολιορκήσε από ξηρά και θάλασσα

μέχρι που παραδόθηκε στις 10 Οκτωβρίου(21). Οι Ρώσοι απέκτησαν ακόμη ένα διαπραγματευτικό ατού για την συνομιλότητα της ειρήνης.

Στο Αιγαίο οι Ρωσικές ναυτικές μοίρες συνέχιζαν τις επιτυχίες τους σε μικρότερης έκτασης ναυμαχίες με τους Τούρκους. Όμως, τα Ρωσικά πλοία, που παρέμεναν στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο επιτίθεντο κατά όλων των πλοίων που έφεραν την σημαία του Σουλτάνου ακόμη και εναντίον πλοίων ουδετέρων χωρών. Αυτό ζημίωνε τους εμπόρους από την Κύπρο που φόρτωναν τα εμπορεύματα τους σε τέτοια ιστιοφόρα. Βέβαια, πολλοί καπετάνιοι και πληρώματα των μικρών πλοιαρίων υπό Ρωσική σημαία ήσαν επαναστατημένοι Έλληνες οι οποίοι βρισκόντουσαν υπό διωγμό από τους Τούρκους και έτσι έκαναν πειρατεία για να επιβιώσουν. Ένα τέτοιο επεισόδιο πειρατείας, που συνέβηκε στα νερά της χερσονήσου της Καρπασίας κοντά στο χωριό Γαληνόπορνη σε βάρος караβιού Ενετικής ιδιοκτησίας καταγράφηκε στο αρχείο του Ενετικού προξενείου της Λάρνακας(22).

Ο καπετάνιος του Ενετικού πλοίου Λούκα Πέροβιτς, από το Πέραστω της Δαλματίας, ενώ επέστρεφε από την Αλεξανδρέττα της Συρίας, αγκυροβόλησε στη Γαληνόπορνη της Καρπασίας για να φορτώσει στο καράβι του ξυλοκάρβουνα για την Λάρνακα. Ο πλοίαρχος κατέβηκε για να διαπραγματευθεί την τιμή και την ποσότητα, οπότε και στην απουσία του προσέγγισε το καράβι του εξοπλισμένη γολέτα, που έφερε την Ρωσική σημαία. Με την πρόταξη των κανονιών της γολέτας και των όπλων του πληρώματος το Ενετικό πλοιάριο αναγκάστηκε να παραδώσει όλο του το εμπόρευμα. Αφού ο Λούκα Πέροβιτς ήταν Ενετός πολίτης και το πλοίο του έφερε την Ενετική σημαία, κατάθεσε το παράπονο του στο Ενετικό προξενείο στη Λάρνακα και έφερε μάρτυρες όλο το πλήρωμα του. Κατάθεσαν όλοι πανομοιότυπα το πιο πάνω περιστατικό περιγράφοντας με λεπτομέρεια την επίθεση του Ρωσικού πλοίου και την κατάσχεση δια της βίας του εμπορεύματος, των όπλων, όλων των τροφίμων του πληρώματος ακόμη και τη ζεστή κατσαρόλα με φασόλια που είχαν ετοιμασθεί εκείνη την ώρα για το μεσημεριανό του πληρώματος. Απαίτηση του καπετάνιου Λούκα Πέρεβιτς ήταν να συλληφθεί ο καπετάνιος Κωνσταντής της Ρωσικής Γολέτας και να αναγκασθεί να επιστρέψει τα κλοπιμαία ή την αντίστοιχη αξία σε χρήματα, να αποζημιώσει για τις ζημιές που προκάλεσε και να πληρώσει ακόμα και τους ανάλογους τόκους (23).

Η τελευταία πράξη του Ρωσικού ναυτικού στις θάλασσες της Κύπρου καταγράφεται με νέα παρουσία του αντιναύαρχου Γεώργιου Ρίζου στη Λάρνακα μεταξύ 13-18 Μαΐου του 1774 με σημαντική μοίρα του στόλου. Κάτεσχαν ότι πολύτιμο βρήκαν από τα Οθωμανικά πλοία που βρήκαν αγκυροβολημένα στο λιμάνι Λάρνακας. Μετά από πληροφορίες που εξασφάλισαν από Έλληνες της Κύπρου, η ίδια μοίρα αιχμαλώτισε στη θάλασσα της Κερύνειας τουρκικό πλοίο το οποίο μετέφερε 300 πουγκιά με χρήματα του τουρκικού κρατικού ταμείου της Κύπρου καθώς και άλλα τιμαλφή και εμπορεύματα. Στο επεισόδιο έλαβε μέρος με τη γολέτα του και ο κάτοικος Λάρνακας, καπετάνιος Σωτήρης Ζακυνθινός (24). Το 1774 οι Ρωσικές μοίρες του στόλου επιτίθεντο στην περιοχή της Κύπρου και κατά εμπορικών πλοίων υπό γαλλική σημαία, αφού οι Γάλλοι στήριζαν τον Σουλτάνο. Ο Γάλλος πρόξενος στη Λάρνακα, Αστιέρ, διαμαρτυρήθηκε έντονα στη Ρωσική Κυβέρνηση(25). Όταν μετά δέκα χρόνια φθάνει στην Λάρνακα ο πρώτος Ρώσος πρόξενος, ο Μπενουά Αστιέρ εξακολουθεί να είναι ο πρόξενος της Γαλλίας και αρχίζει μια μεγάλη κόντρα μεταξύ Αστιέρ και του πρώτου Ρώσου προξένου, Ιωάννη Ατσάλι, η οποία θα συνεχιστεί και από τους διαδόχους τους(26). Θα διαρκέσει μέχρι το 1878 αφού και οι Γάλλοι όπως και οι Άγγλοι εποφθαλμιούσαν την Κύπρο για τους δικούς τους στρατηγικούς στόχους και θεωρούσαν την Ρωσία σαν ένα μεγάλο και επικίνδυνο αντίπαλο, αφού είχαν με το μέρος τους τον ντόπιο Ορθόδοξο πληθυσμό(27).

Η δράση του ρωσικού στόλου στα νερά της Κύπρου ανάγκασε τον τουρκικό στρατό που αφίχθηκε στο τέλος του 1772, να παραμείνει στην Κύπρο για 18 μήνες μέχρι την υπογραφή της συνθήκης ειρήνευσης του Κιουτσούκ Καϊναρτζή στις 21 Ιουλίου του 1774. Όμως, οι τουρκικές αρχές της Κύπρου χρέωσαν τους Έλληνες με 1600 τουρκικά γρόσια κάθε φεγγάρι, που ήταν το κόστος της έλευσης των στρατευμάτων. Υπέρογκο ποσό, το οποίο η Εκκλησία της Κύπρου αναγκάστηκε να πληρώσει αφού δανείστηκε χρήματα από τους μεγαλέμπορους και τους προξένους της Λάρνακας. Ο ιστορικός Αρχιμανδρίτης Κυπριανός, ο οποίος έζησε τα γεγονότα, αναφέρει τον θαυμασμό του για τις νίκες των Ρώσων στο Αιγαίο αλλά προσθέτει ότι η Κύπρος υπέστη μεγάλη δοκιμασία και ζημιές όσο και τα άλλα νησιά του Αιγαίου(28). Προφανώς αναφέρεται στη υπέρογκη χρηματική αποζημίωση αλλά και στη διαχρονικά αυθαίρετη και βίαιη συμπεριφορά των Τούρκων στρατιωτών και ναυτών απέναντι στον ελληνικό πληθυσμό της Κύπρου. Πολλοί ιστορικοί πιστεύουν ότι η Πελοπόννησος, η Κρήτη και οι Σπέτσες υπέστησαν ακόμη μεγαλύτερες από την Κύπρο συνέπειες, αν και η αμνηστία που απέδωσε στους Έλληνες εμπλεκόμενους στον Ρωσοτουρκικό πόλεμο η Συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή προστάτευσε ικανοποιητικά τους Ελληνικούς πληθυσμούς στα νησιά του Αιγαίου αλλά όχι τους Πελοποννήσιους, οι οποίοι για εννέα χρόνια υπέφεραν από τις απάνθρωπες επιθέσεις των Αλβανών στρατιωτών, που έφεραν οι Τούρκοι για να καταπνίξουν την Ελληνική Επανάσταση του 1770(29).

Η τιμωρητική συμπεριφορά των Τούρκων στην Ελλάδα αλλά και την Κύπρο υπήρξε δια μέσου των αιώνων της σκλαβιάς η ίδια. Έχει σχέση με την αποτροπή που ήθελαν να καλλιεργούν ανάμεσα στους ραγιάδες αλλά και την τιμωρία, στη παρούσα περίπτωση, ενάντια των αισθημάτων συμπάθειας προς τους Ρώσους που μεγάλωναν μέρα με τη μέρα στις ψυχές των ραγιάδων, παρά τα αισθήματα απογοήτευσης για τα νέα δεινά που αντιμετώπιζαν, από την ανεπαρκώς οργανωμένη προσπάθεια. Οι Τούρκοι ήθελαν να ξεριζώσουν από τις καρδιές των Ελλήνων την προσδοκία της απελευθέρωσης που δημιουργούσε η παρουσία των πολεμικών σκαφών της ομόθρησκης με τους Έλληνες Ρωσίας στα ζεστά νερά της Μεσογείου.

Η Συνθήκη Ειρήνης - Επίλογος ή Αρχή

Η Πολιτική της εχέφρονος οδού που ακολούθησε η εθναρχία της Κύπρου και η τήρηση αποστάσεων από τη Ρωσία κράτησε τους Κύπριους μακριά από οργανωμένη συμμετοχή στην προσπάθεια. Αλλά και η Ελλάδα, που συμμετείχε με την ψυχή και το σώμα έμεινε εκτός οποιασδήποτε Ρωσικής διεκδίκησης. Κατά την διάρκεια των διαπραγματεύσεων ειρήνευσης με την Τουρκία το 1774, οι Ρώσοι θεώρησαν σημαντικότερο να αποσπάσουν τις γειτονικές προς αυτούς χώρες και τα Οθωμανικά λιμάνια στον Εύξεινο Πόντο και να παραδώσουν τα 18 Ελληνικά νησιά που κρατούσαν στα Δαρδανέλια, στο Αιγαίο ως επίσης την Βηρυτό. Η φιλοδοξία των Ρώσων να γίνουν μια Μεσογειακή ναυτική δύναμη και οι μεγάλες τους επιτυχίες στο Αιγαίο, την Αίγυπτο, την Παλαιστίνη και τη Βηρυτό έμειναν χωρίς αντίκρισμα επειδή πέρα από τους Τούρκους, οι Άγγλοι και οι Γάλλοι εναντιώθηκαν κάθετα σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο.

Παρά ταύτα οι Έλληνες δεν αισθάνθηκαν προδομένοι, ένοιωσαν ότι τα Ορλοφικά ήταν η αρχή του μακρινού και δύσκολου δρόμου για ελευθερία. Εξ' άλλου, η νέα θέση ισχύος της Ρωσίας υποσχόταν πολλά για το μέλλον τους και αφού ο πρώτος όρος της συνθήκης του Κιουτσούκ Καϊναρτζή πρόφερε πλήρη αμνηστία σε όσους Έλληνες έλαβαν μέρος στο Ρωσοτουρκικό πόλεμο του 1768-1774(1). Αυτό βέβαια δεν ίσχυσε στην Πελοπόννησο και πολλά άλλα Ελληνικά μέρη, αφού πολλοί επώνυμοι ηγέτες κυνηγήθηκαν και αναγκάστηκαν να μεταναστεύσουν στα νέα Ρωσικά εδάφη στη Μαύρη θάλασσα, όπως για παράδειγμα ο καπετάνιος Βαρβάκης

που έζησε την υπόλοιπη του ζωή στη Οδησό όπου και πλούτισε σαν Ρώσος υπήκοος(2).

Στο άρθρο 7 της Συνθήκης η Υψηλή Πύλη αναλάμβανε την υποχρέωση να προστατέψει με κάθε τρόπο την χριστιανική θρησκεία και τις εκκλησίες της μέσα στο Οθωμανικό κράτος. Στο άρθρο 17 η Ρωσία επέστρεφε όλα τα νησιά του Αιγαίου και την Βηρυτό, που κατείχε αλλά οι κάτοικοι τους πέρα από την αμνηστία αποκτούσαν και το δικαίωμα επιδιορθώσεων ή ανακαινίσεων των εκκλησιών τους χωρίς την άδεια των Τούρκων και οι Ρώσοι είχαν το δικαίωμα επιτήρησης των συμφωνηθέντων καθιστώντας τους εαυτούς τους προστάτες των χριστιανών στη Οθωμανική Αυτοκρατορία. Γενικά η συνθήκη ειρήνης του 1774 έδωσε τεράστια εδαφικά οφέλη στη Ρωσική Αυτοκρατορία, η οποία επεκτάθηκε στην Πολωνία, Ουκρανία, τον Βόρειο Καύκασο και την Κριμαία. Η συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή, επιπρόσθετα, έθετε υπό την ηγεμονία της Ρωσίας την Μολδοβλαχία και έπαιρνε χρηματικές αποζημιώσεις 4.5 εκατομμυρίων ρουβλιών, τα λιμάνια του Αζόφ και του Κερτζ στην Μαύρη Θάλασσα και τα εδάφη μεταξύ των ποταμών Δνείπερου και Πουχ(3).

Το σημαντικότερο όμως πλεονέκτημα για όλους τους Ορθοδόξους της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ήταν ότι η Οθωμανική Αυτοκρατορία αναγνώρισε τη Ρωσική Αυτοκρατορία σαν την προστάτιδα των χριστιανών στην επικράτεια της, πράγμα που η Ρωσία το εκμεταλλεύτηκε πλήρως για τις μελλοντικές της επεκτάσεις σε βάρος των Τούρκων. Η συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή ανάγκασε επίσης την Τουρκία να δεχθεί τη διπλωματική εκπροσώπηση της Ρωσίας στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, οπότε και η Ρωσία διόρισε το 1780 τους πρώτους Πρεσβευτές της στην Κωνσταντινούπολη και τα άλλα μεγάλα αστικά και ορθόδοξα κέντρα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας(4). Η παρουσία των προξένων της Ρωσίας στα διάφορα Ελληνικά μέρη καλυτέρευσε την ζωή των ραγιάδων αφού υπήρχε ένα φιλικό μάτι ενάντια στην αυθαιρεσία των τοπικών πασάδων και των φανατικών ισλαμιστών.

Στη Λάρνακα της Κύπρου, με καθυστέρηση άλλων πέντε χρόνων κατέφθασε στις 4 (15) Ιουλίου του 1785 ο πρώτος Ρώσος πρόξενος στο νησί, ο Ιωάννης Ατσάλι. Ήταν ένας Έλληνας λοχαγός του Ρωσικού στρατού, που είχε λάβει μέρος στα Ορλοφικά και ο οποίος έτυχε πανηγυρικής υποδοχής κατά την άφιξη του στον λιμένα Λάρνακος και έγινε μάρτυρας μιας απίστευτα ενθουσιώδους συγκέντρωσης κατά την πρώτη ύψωση της Ρωσικής σημαίας στο προξενείο του(5), που βρισκόταν μεταξύ της εκκλησίας της Χρυσοπολίτισσας και του Σωτήρα Χριστού στη Λάρνακα, κάπου εκεί που βρίσκεται σήμερα η Διανέλιος Τεχνική Σχολή Λάρνακας, πολύ κοντά στο σπίτι του Ευαγγέλιου Περισιτιάνη, που βρισκόταν έξω από την εκκλησία του Σωτήρα. Μοναδικό χειροπιαστό όφελος για την Κύπρο από την Ελληνική εξέγερση του 1770 ήταν η άφιξη του Ρώσου Προξένου, παρουσία που διατηρήθηκε στη Λάρνακα με εξαίρεση των περιόδων που μαίνονταν Ρωσοτουρκικοί πόλεμοι. Οι Ρώσοι πρόξενοι προσέφεραν προστασία στους Έλληνες και διεκπεραίωναν τις μυστικές συνεννοήσεις με τους Έλληνες.

Οι Κύπριοι, όπως και οι υπόλοιποι Έλληνες επένδυναν πλέον πολλά στη βοήθεια της Ρωσίας η οποία οραματιζόταν μέσω της Αικατερίνης, λίγα χρόνια μετά την Συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή, την αναβίωση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας με Βασιλιά τον δευτερότοκο γιο της, ένα σχέδιο που έμεινε γνωστό σαν το «Ελληνικό Σχέδιο» (1786-1792). Μετά την αποτυχία της δεύτερης αυτής προσπάθειας για απελευθέρωση των Ελλήνων, που άφησε εκτεθειμένο και μόνο στο Αιγαίο τον Λάμπρο Κατσώνη και τους Έλληνες συμπολεμιστές του, οι Έλληνες έγιναν πολύ πιο προσεκτικοί και έμπειροι σε μυστικές απελευθερωτικές συνωμοσίες, με αποκορύφωμα το 1821 όταν μέσα σε ποταμούς αίματος αλλά με την τελική βοήθεια της Ρωσίας και των άλλων μεγάλων δυνάμεων επιτεύχθηκε η απελευθέρωση της

Ελλάδας, όχι όμως και της Κύπρου. Οι Ρώσοι είχαν διαπιστώσει ότι οι ζεστές θάλασσες των Ελλήνων βρισκόντουσαν σε επικίνδυνα νερά όπου φύλακες τους δεν ήταν οι Οθωμανοί αλλά αποδείχθηκε ότι ήταν οι Άγγλοι και Γάλλοι, που θεωρούσαν κόκκινο πανί την παρουσία των Ρώσων στη Μεσόγειο. Για τους Έλληνες τα Ορλοφικά ήταν η γεμάτη πρωτόγνωρες εμπειρίες, αρχή της απελευθερωτικής τους προσπάθειας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Εισαγωγή

- 1.Κωνσταντίνου Παπαρηγόπουλου, «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους». Εκδόσεις Φάρος ΑΕ, Αθήνα 1983. σ 287.
- 2.Για τον Παπάζωλη ο.π. σ. 288. Για την Αικατερίνη Β΄, τους αδελφούς Ορλόφ και τον Παπάζωλη βλ. Απ. Βακαλόπουλος, « Ιστορία του Νέου Ελληνισμού», τόμος Δ΄ . Θεσσαλονίκη , 1973. Επίσης, Τάσος Αθ. Γρισσόπουλος, «Τα Ορλοφικά: Η εν Πελοποννήσω Επανάστασις του 1770 και τα ακόλουθα αυτής», Αθήνα, 1967. Επίσης, Finley, George, “ The History of Greece Under Ottoman and Venetian Domination 1453-1821 ”, Forgotten Books 1856, Reprint, London 2013. Τέλος, υπάρχει ευρεία ενημέρωση στο διαδίκτυο στα Ελληνικά και Αγγλικά στα ονόματα Αικατερίνη Β΄ της Ρωσίας, Ορλόφ, Παπάζωλης και «Ορλοφικά».
- 3 George Finley, “Greece under Ottoman and Venetian Domination 1453-1821” σ 306-309. Επίσης, Κωνσταντίνου Παπαρηγόπουλου, «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους», σ 289-290.
4. Roger C. Anderson, “Naval Wars in the Levant”, Princeton University Press, Princeton 1952 σ 278. Επίσης, Ρ. Potemkin, “History of Diplomacy” V.II , Academy of Sciences ESSD, WORLD History VB σ 1004-1008.
5. George Finley, “Greece under Ottoman and Venetian Domination 1453-1821” σ 306-309. Επίσης, Κωνσταντίνου Παπαρηγόπουλου, «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους», σ 289-290.
6. ο.π.
7. Γεώργιος Παπάζωλης <http://el.wikipedia.org>
8. ο.π.
9. Για τον συγγραφέα της «οπτασίας του Αγαθαγγέλου» βλ. ΑΚΜΗ Μεγάλη Εγκυκλοπαίδεια, τόμος πρώτος. Εκδόσεις Φάρος Α.Ε., Έκδοση Β΄ Συμπληρωμένη Ελλάς 1987. σ 33
10. Κυπριανός, Αρχιμανδρίτης, «Ιστορία Χρονολογική της Νήσου Κύπρου, Ενέτησιν, 1788». Επανεκδόσις μετά Προλεγομένων, Κυπριολογική Βιβλιοθήκη, Τόμος 1, Λευκωσία 1971, σ 264.
11. .Κωνσταντίνου Παπαρηγόπουλου, «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους», σ 288.
- 12.Εμμανούκ Σαρρός βλ. <http://el.wikipedia.org>
13. Κωνσταντίνου Παπαρηγόπουλου, «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους», σ 289.

Η μύηση για την εξέγερση στην Κύπρο.

1. Για τα δώρα βλ. «Οι Έλληνες και οι Ρωσικοί Αντιπερισπασμοί στο Αιγαίο» - http://greekworldhistory.blogspot.com/2013/07/blog-post_17.html
2. Ευφροσύνη Ριζοπούλου-Ηγουμενίδου, «Κινητά και Ακίνητα Πράγματα του Ευαγγέλη Περισιτιάνου, Σούδιτου Βένετου, του κατά την Σκάλαν της Λάρνακος». Πρακτικά Β΄ Κιτιακού Συμποσίου, Κίτιον-Λάρνακα δια Μέσου των Αιώνων. Δήμος Λάρνακας, Λάρνακα, 1999, σ 150, 158.
3. Θεοχάρης Σταυρίδης, «Ο Ευαγγέλης Περισιτιάνης στη Σκάλα Λάρνακος». Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών. Επετηρίδα XXV 1999. Λευκωσία 1999, σσ 186-213
4. Νάσα Παταπίου, «Το Προξενείο της Επτανήσου Πολιτείας στην Κύπρο 1800-1807 και ο Πρόξενος Παναγής Αγγελάτος» Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών XXXIII. Λευκωσία 2000, σ 48.
5. G. L. Arsh, “Cyprus at the end of the 18th century in unpublished reports of the Russian Counsul”, Πρακτικά του Β΄ Κυπριολογικού Συνεδρίου, Εκδ. Εταιρεία Κυπριακών Σπουδών, Λευκωσία 1987 σ σ 53. Επίσης, Θεοχάρης Σταυρίδης, «Ο Ευαγγέλης Περισιτιάνης στη Σκάλα Λάρνακος», σ 206.
6. Δέσποινα Ερ Βλάσση, «Η Συμμετοχή των Επτανησίων στα Ορλοφικά και η Αντίδραση της Βενετίας». Ηλεκτρ. Έκδοση Βιβλιοθήκης Ιονίου Πανεπιστημίου. Εκδ. Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού, σ 67-69.

7. Αριστείδη Κουδουνάρη, «Επτανησιακή Συμβολή εις την Κοινωνική Σύνθεση του Κυπριακού Πληθυσμού» Κυπριακές Σπουδές, Τόμος Μ', 1976, Λευκωσία 1976, σ 98. Επίσης, Θεοχάρης Σταυρίδης, «Η εγκατάσταση Επτανησίων στην Κύπρο στα μέσα του 18^{ου} αιώνα και τοπικές αντιδράσεις», Επετηρίδα ΧΧΧV Λευκωσία 2010, σ 93.
8. Δέσποινα Ερ Βλάσση, «Η Συμμετοχή των Επτανησίων στα Ορλοφικά και η Αντίδραση της Βενετίας», σ 73.
9. Θεοχάρης Σταυρίδης, «Η εγκατάσταση Επτανησίων στην Κύπρο στα μέσα του 18^{ου} αιώνα και τοπικές αντιδράσεις», σ 96.
10. ο.π., σ 93,94.
- 11.ο.π.
12. Κωνσταντίνου Παπαρηγόπουλου, «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους», σ 289.
13. George Hill, "A History of Cyprus" V 4, Cambridge Library Collection, reprint Cambridge 2010, σ 80-92.
14. Θεοχάρης Σταυρίδης, «Ο Ευαγγέλης Περισιάνης στη Σκάλα Λάρνακος» σ 212-213.
15. ο.π., 214-15
16. Κυπριανός, Αρχιμανδρίτης, «Ιστορία Χρονολογική της Νήσου Κύπρου», Επανεκδοση Μακαρίου Γ' Αρχιεπισκόπου Κύπρου, 1974, σ 484.
17. Θεοχάρης Σταυρίδης, «Ο Ευαγγέλης Περισιάνης στη Σκάλα Λάρνακος», σ 207.
- 18.ο.π.
19. Ίλια Χατζηπαναγιώτη Sangmeister, «ΟΤεκτονισμός στην Ελληνική Κοινωνία και Γραμματεία του 18^{ου} Αιώνα». Εκδόσεις Περίπλους, Αθήνα 2010, σ 45.
20. Γ. Χ. Παπαχαραλάμπους. «Ο Τεκτονισμός εν Κύπρο από των Μέσων του ΙΗ' Αιώνας». Κυπριακά Σπουδαί , Τομος ΙΑ' 1967, σσ 83-92
21. Κυπριανός, Αρχιμανδρίτης, «Ιστορία Χρονολογική της Νήσου Κύπρου», Επανεκδοση Μακαρίου Γ' Αρχιεπισκόπου Κύπρου, 1974, σ 486.
22. Τάσος Αθ. Γριτσόπουλος, «Τα Ορλοφικά: Η εν Πελοποννήσω Επανάσταση του 1770 και τα ακόλουθα αυτής», Αθήνα, 1967.

Η Έκρηξη του Α΄ Ρωσοτουρκικού Πολέμου 1768 -1774

- 1.Ευγένιος Τάρλε, «Η Ναυμαχία του Τσεσμέ και η πρώτη Ρωσική εκστρατεία στο Αιγαίο», Ελληνική Μετάφραση Ολεγκ Τσιπένγκο, Εκδ. Εκάτη, Αθήνα 2003, σ 92-102.
2. ο.π.
3. ο.π.
- 4 . Κωνσταντίνου Παπαρηγόπουλου, «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους», σ 289
5. ο.π., σ 290.
6. Finley, George, "The History of Greece Under Ottoman and Venetian Domination 1453-1821", σ306-309.
7. ο.π.
8. ο.π.
9. ο.π
10. Κωνσταντίνου Παπαρηγόπουλου, «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους», σ 290.
11. Θεόδωρος Παπαδόπουλος (Εκδότης), «Ιστορία της Κύπρου: Τουρκοκρατία». Τόμος ΣΤ', Ίδρυμα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'. Λευκωσία 2011, σ 231
12. Finley, George, "The History of Greece Under Ottoman and Venetian Domination 1453-1821", σ306-309.
- 13.ο.π.
14. Κωνσταντίνου Παπαρηγόπουλου, «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους», σ 291.
15. ο.π
16. ο.π.
17. Ευγένιος Τάρλε, «Η Ναυμαχία του Τσεσμέ και η πρώτη Ρωσική εκστρατεία στο Αιγαίο», σ 92-102.
18. Roger Charles Anderson "Naval Wars in the Levant", σ 291-292.
- 19.ο.π, σ 292-294.
20. ο.π

Ο Αντίκτυπος του Πολέμου στην Κύπρο.

- 1.Αικατερίνη Αριστείδου «Η Λάρνακα κατά τον 18^ο και 19^ο Αιώνα: Κοινωνική, εμπορική-οικονομική και λιμενική Ανάπτυξη». Έκδοση «Λάρνακα δια Μέσου των Αιώνων». Δήμος

- Λάρνακας», 1996, σ . Επίσης, για το πολυσύχναστο του λιμένος Λάρνακας βλ G. L. Arsh, "Cyprus at the end of the 18th century in unpublished reports of the Russian COUNSUL", σ 54.
2. Αικατερίνη Αρσιτίδου «Η Λάρνακα κατά τον 18^ο και 19^ο Αιώνα: Κοινωνική, εμπορική-οικονομική και λιμενική Ανάπτυξη», σ .
3. Κώστας Π. Κύρρης, «Διάγραμμα ιστορίας των ρωσοκυπριακών σχέσεων», Μόρφωσις, 26/303-304, Αύγ-Σεπτ., Λευκωσία 1970, σ 17.
4. Κυπριανός, Αρχιμανδρίτης, «Ιστορία Χρονολογική της Νήσου Κύπρου», σ 485-486. Και Giovanni Mariti, "Istoria della guerra della soria", μέρος β', χειρόγραφο, Φλωρεντία 1774, σ 43-44.
5. Archivio di Stato di Venegia ASV, busta 2, 138 r
6. Κυπριανός, Αρχιμανδρίτης, «Ιστορία Χρονολογική της Νήσου Κύπρου», σ 485-486. Επίσης βλ Θεόδωρος Παπαδόπουλος (Εκδότης), «Ιστορία της Κύπρου: Τουρκοκρατία». Τόμος ΣΤ', σ 230-231.
7. Roger Charles Anderson, "Naval Wars in the Levant", σ 295.
8. ο.π. σ 294.
9. ο.π.
10. ο.π. σ 297.
11. Κωνσταντίνου Παπαρηγόπουλου, «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους», σ 294.
12. Roger Charles Anderson, "Naval Wars in the Levant", σ 298.
13. ο.π.
14. Κυπριανός, Αρχιμανδρίτης, «Ιστορία Χρονολογική της Νήσου Κύπρου», σ 485-486. Και George Hill, "A History of Cyprus" V 4, σ 93.
15. ο.π.
16. Θεόδωρος Παπαδόπουλος (Εκδότης), «Ιστορία της Κύπρου: Τουρκοκρατία». Τόμος ΣΤ', σ 230-231.
17. Roger Charles Anderson, "Naval Wars in the Levant", σ 300-302.
18. Θεόδωρος Παπαδόπουλος (Εκδότης), «Ιστορία της Κύπρου: Τουρκοκρατία». Τόμος ΣΤ', σ 230-231.
19. ο.π.
20. ο.π και Κυπριανός, Αρχιμανδρίτης, «Ιστορία Χρονολογική της Νήσου Κύπρου», σ 485-486.
21. William Persen, "The Russian Occupation of Beirut 1772-74". Journal of the Royal Asian Society, 42/3, 1955. σ 275-286. Επίσης, Roger Charles Anderson, "Naval Wars in the Levant", σ 302.
22. Archivio di Stato di Venegia ASV, busta 2, 138 r
23. ο.π.
24. Θεόδωρος Παπαδόπουλος (Εκδότης), «Ιστορία της Κύπρου: Τουρκοκρατία». Τόμος ΣΤ', σ 231.
25. ο.π , σ 232.
26. G. L. Arsh, "Cyprus at the end of the 18th century in unpublished reports of the Russian COUNSUL", σ 57.
27. Θεόδωρος Παπαδόπουλος (Εκδότης), «Ιστορία της Κύπρου: Τουρκοκρατία». Τόμος ΣΤ', σ 233-234.
28. Κυπριανός, Αρχιμανδρίτης, «Ιστορία Χρονολογική της Νήσου Κύπρου», σ 485-486. Επίσης, George Hill, "A History of Cyprus" V 4, σ 93-94.
29. Τάσος Αθ. Γριτσόπουλος, «Τα Ορλοφικά: Η εν Πελοποννήσω Επανάσταση του 1770 και τα ακόλουθα αυτής».

Η Συνθήκη Ειρήνης - Επίλογος ή Αρχή,

1. Κωνσταντίνου Παπαρηγόπουλου, «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους», σ 294. Επίσης, <http://el.wikipedia.org/> Συνθήκη Κουτσιαούκ Καΐναρτζή.
2. Κωνσταντίνου Παπαρηγόπουλου, «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους», σ 295-296.
3. Κωνσταντίνου Παπαρηγόπουλου, «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους», σ 294. Επίσης, <http://el.wikipedia.org/> Συνθήκη Κουτσιαούκ Καΐναρτζή.
4. G. L. Arsh, "Cyprus at the end of the 18th century in unpublished reports of the Russian COUNSUL", σ 63-58.
5. ο.π.